

PORADNIKI

TESTERY DO SPRAWDZANIA DETEKTORÓW METALI I X-RAY

Czego dowiesz się z poradnika:

- Jakiego typu detektora używasz? Jakie kulki testowe wybrać? **3**
- Typ detektora, a kształt testera – co wybrać? **4**
- Z jakiego materiału tester wybrać? **6**
- Test oślepiający **7**
- Czy testery mają termin przydatności? **7**
- Jakie informacje powinny znajdować się na testerze, a jakie na certyfikacie? **7**
- Personalizacja testerów **7**
- Nadruk czy grawer? **8**
- Jak prawidłowo przechowywać testery? **8**
- Jak czyścić testery? **9**
- Testery **9**

Poradnik powstał we współpracy z firmą

Rutynowe i regularne testowanie wykrywaczy metali lub x-ray przeprowadza się w celu upewnienia się, że zainstalowane w liniach produkcyjnych urządzenia działają poprawnie i zgodnie z założonymi parametrami.

„Zakład musi zapewnić, że urządzenia do wykrywania i/lub usuwania ciał obcych są sprawdzane w określonych odstępach czasu...”

BRC Wydanie 8
4.10.1.3

Dzięki tym działaniom producenci żywności potwierdzają, że ich produkty spełniają wymagania stawiane produktom spożywczym, a tym samym zmniejszają ryzyko wystąpienia reklamacji lub konieczności wycofania z rynku produktów zanieczyszczonych ciałem obcym.

Żeby poprawnie dobrać testery do stosowanych na produkcji urządzeń służących do wykrywania i usuwania ciał obcych producenci żywności powinni odpowiedzieć na kilka podstawowych pytań:

- Jakiego typu detektora używają?
- Jakie kulki testowe wybrać?
- Z jakiego materiału powinien być wykonany tester?
- Jaki kształt powinien mieć tester?

MD – indukcyjny wykrywacz metali
X-Ray – detektor rentgenowski

Jakiego typu detektora używasz? Jakie kulki testowe wybrać?

Detektory metali i X-ray to urządzenia służące do wykrywania i eliminowania ciał obcych, najczęściej stosowane na końcu każdej linii produkcyjnej.

Każde z tych urządzeń wykrywa określone rodzaje zanieczyszczeń:

Co potrafi wykryć metal detektor?	Co potrafi wykryć x-ray?
<ul style="list-style-type: none"> - metale żelazne - metale nie-żelazne (miedź, aluminium, ołów) - stal nierdzewna magnetyczna - stal nierdzewna nie-magnetyczna - plastik z dodatkiem magnetycznym 	<ul style="list-style-type: none"> - metale - szkło - kości - tworzywa sztuczne o wysokiej gęstości - ceramika - kamienie - beton - guma /zależnie od rodzaju produktów (wymiary)/

Jakie testery powinniśmy dobrać do kontroli zależy w dużej mierze od typu urządzenia jakie wykorzystujemy do eliminacji ciał obcych na produkcji.

Tabela 1 w jasny sposób określa jakie zanieczyszczenie możemy wykrywać przy danym rodzaju urządzenia.

W przypadku detektorów metali sprawa jest jasna. Znaczna większość producentów żywności używa do sprawdzania MD trzy typy kuleczek testowych:

- **Fe** - żelazo
- **Non-Fe** – nie-żelazo (mosiądz)
- **SS** - stal nierdzewna (SS 316 lub SS 304 – w zależności od rodzaju stali zastosowanej na linii produkcyjnej).

W przypadku x-ray dobór zanieczyszczeń jest nieco bardziej złożony i zależy od rodzaju wytwarzanej żywności, typu opakowania i najczęściej występujących zanieczyszczeń. Ponieważ metal jest najbardziej powszechnym zanieczyszczeniem, w praktyce przy wyborze zanieczyszczeń dla X-ray zawsze wybiera się stal nierdzewną – SS. Ze względu na zbliżony poziom detekcji, nie stosuje się różnych rodzajów metali. Wyjątkiem jest aluminium, którego gęstość znacznie odbiega od pozostałych metali.

Inne najczęściej stosowane dla x-ray kuleczki testowe to:

- ceramika,
- szkło,
- aluminium.

Rzadziej stosowane, ale dostępne są również kulki testowe z gumy i tworzyw sztucznych (teflon, polipropylen, poliacetal).

Tabela 1

Typ detektora, a kształt testera – co wybrać?

Kolejną ważną kwestią do rozstrzygnięcia jest kształt testera. Najczęściej zależy on od typu urządzenia w jakim będzie on stosowany, a także rodzaju kontrolowanej żywności.

Indukcyjne detektory metali

Dla MD indukcyjnych kształt testerów oraz rodzaj tworzywa sztucznego, z którego są wykonane, nie ma wpływu na prawidłową detekcję osadzonej w nich kulki testowej.

Zanieczyszczenia testowe, stosowane w testerach mają najczęściej postać kulki. Kształty testerów, w których umieszcza się zanieczyszczenia mogą być bardzo różnorodne.

Poniższa tabela zawiera wskazania jakie kształty testerów są najczęściej dobierane w zależności od używanego detektora:

Materiał, w którym umieszczana jest kulka nie wzbudza detektora.

Rodzaj urządzenia	karta laminowana	stick / paleczki	brelok	krążek	kostka	karta	kula / piłeczka	pręt	tester z rurką elastyczną	tabletki	"TIK-TAK"
X-Ray taśmowy	x	x				x					
DM taśmowy	x	x	x	x	x	x		x			
DM rurowy								x	x		
DM grawitacyjny							x				
DM farmaceutyczny										x	x

Tabela 2

X-ray taśmowe

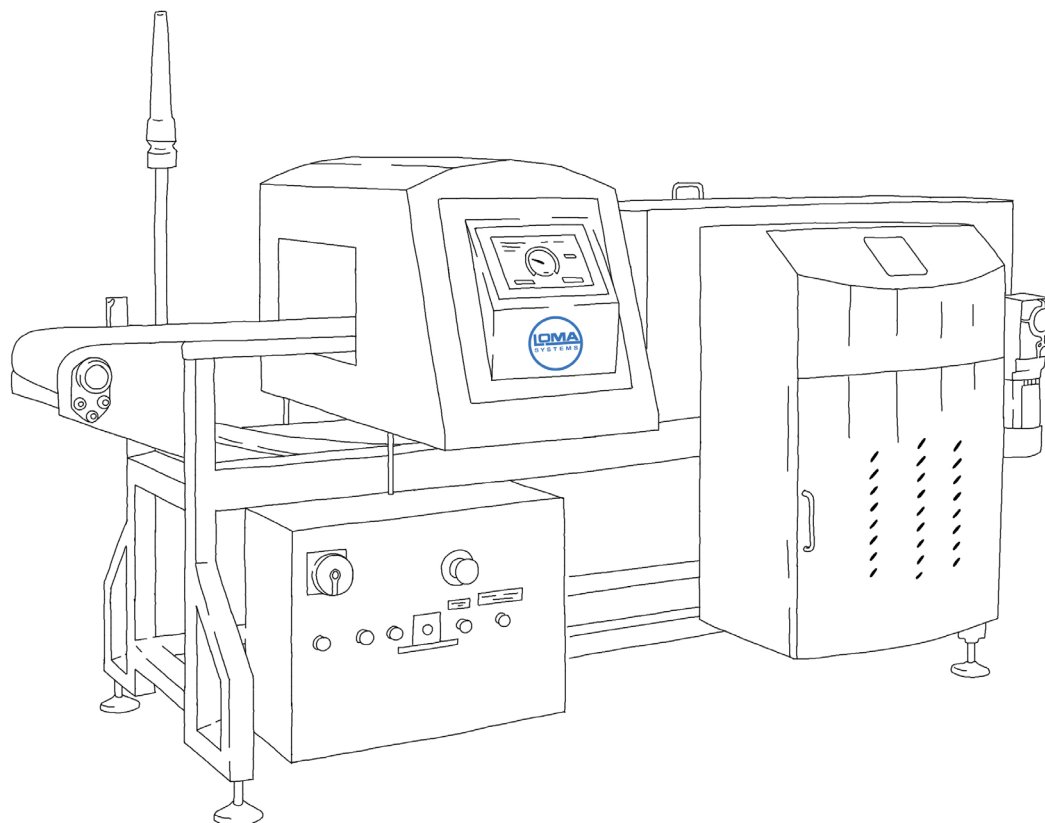
W przypadku x-ray taśmowych najczęściej wybierane kształt testerów to: karta laminowana, karta z tworzywa lub stick. Kształty te wynikają z specyfiki działania tego typu urządzeń. Testery do detektorów rentgenowskich powinny mieć jak najmniejszą grubość i powinny być wykonane z tworzywa absorbującego minimalną ilość promieniowania tak, aby materiał, w którym jest umieszczane zanieczyszczenie testowe (kulka lub kulki) nie miał wpływu na analizę obrazu rentgenowskiego i był neutralny dla kontrolowanego produktu.

a) DM taśmowe (Rysunek 1)

Kształty testerów wykorzystywanych w kontroli MD taśmowych mogą być bardzo różnorodne. Nie ma tu ograniczeń wynikających z budowy detektora, a postać testera jest neutralna lub zależy od rodzaju kontrolowanej żywności. Tester umieszcza się w opakowaniu z produktem lub na nim i przepuszcza na taśmie inspekcyjnej przez MD.

b) DM rurowy (Rysunek 2)

W przypadku MD rurowych ze względu na możliwości techniczne najczęściej używa się prętów lub testerów z rurką elastyczną. W czasie kontroli tester z zanieczyszczeniem nie ma bezpośredniego kontaktu z produktem.

Rysunek 1

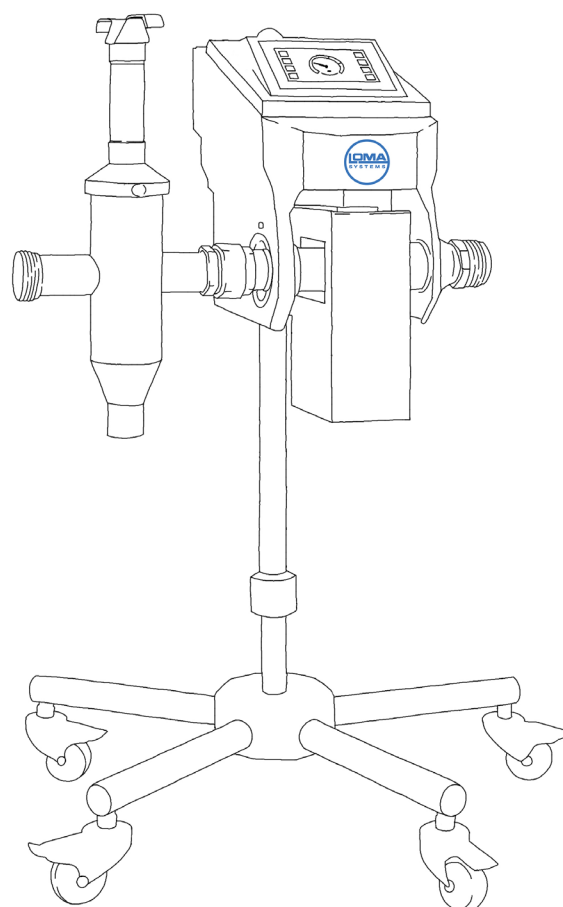
Pręt lub elastyczna rurka są wkładane w wolną przestrzeń pomiędzy plastikową rurą z produktem, a ściankami okna metal detektora.

Możliwe jest również, ale znacznie rzadziej stosowane ze względu na straty produkcyjne i uciążliwość kontroli, sprawdzenie przy użyciu testerów w kształcie pastylek lub kapsułek.

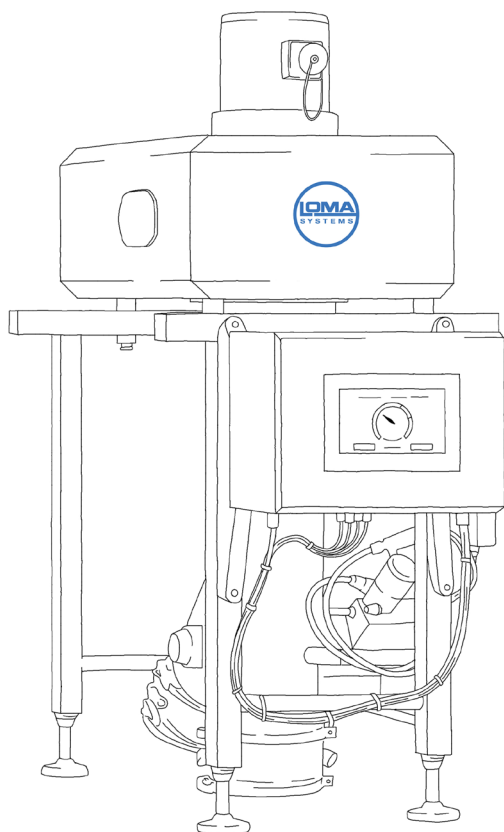
Testery takie mają bezpośredni kontakt z produktem i są usuwane przez system automatycznego odrzutu. Znacznie częściej to rozwiązanie jest używane w procesach walidacji MD.

c) MD grawitacyjny (Rysunek 3)

Ze względu na budowę MD grawitacyjnych i sposób wykonywania kontroli najczęściej stosowanym typem testera są kule różnej wielkości. Wrzucony do zbiornika procesowego lub leja zasypowego tester wraz z sypkim produktem (np. płatki, cukier, zioła, mąka) grawitacyjnie spada swobodnie przez okno MD a następnie jest usuwany przez system automatycznego odrzutu lub jest zatrzymywany na sicie „inspekcyjnym”. Kule powinny być wykonane z materiału wytrzymałego na uszkodzenia mechaniczne.

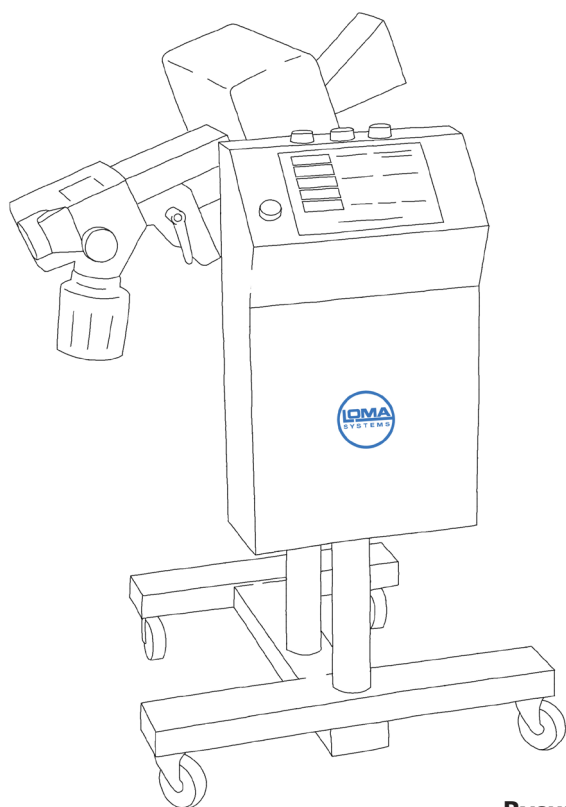
Rysunek 2

Rysunek 3

d) DM farmaceutyczny (Rysunek 4)

W MD dla przemysłu farmaceutycznego, przeznaczonych do kontroli tabletek i kapsułek stosuje się testery o niewielkich rozmiarach, mające kształt zbliżony do kontrolowanego produktu w kontrastowych kolorach.

Rysunek 4

Z jakiego materiału tester wybrać?

Tworzywa, z których mogą być wykonane testery są różnorodne. Wybór materiału zależy w głównej mierze od rodzaju urządzenia, sposobu przeprowadzania kontroli i jej częstotliwości.

Folia polietylenowa - wykorzystywana jest do przygotowywania kart laminowanych do sprawdzania metal detektorów; karty kodowane kolorami wg klucza: Fe - czerwony; nonFe – żółty; SS – niebieski lub zgodnie z wymaganiami klientów; testery przeznaczone do kontroli nieinwazyjnych.

Folia PCV chropowata - wykorzystywana jest do przygotowywania kart laminowanych do x-ray; karty kodowane kolorami wg klucza: Fe - czerwony; nonFe – żółty; SS – niebieski lub zgodnie z wymaganiami klientów; testery przeznaczone do kontroli nieinwazyjnych.

Akryl (pleksi) – wykorzystywany do przygotowywania testerów do sprawdzania metal detektorów i x-ray; dostępny w wielu kolorach i kształtach; możliwe kodowanie kolorami wg klucza: Fe - czerwony; nonFe – żółty; SS – niebieski lub zgodnie z wymaganiami klientów; testery nie są przeznaczone do „agresywnych” kontroli, ponieważ mogą ulec uszkodzeniom mechanicznym (zarysowania, pęknięcia, odpryski); gęstość: 1,18 g/cm³.

Poliacetal (POM-C) - wykorzystywany do przygotowywania testerów do sprawdzania metal detektorów i x-ray; dostępny w wielu kształtach i trzech kolorach: biały, niebieski, czarny; napisy kodowane kolorami wg klucza: Fe - czerwony; nonFe – żółty; SS – biały/niebieski (w zależności od koloru testera) lub zgodnie z wymaganiami klientów; testery przeznaczone do „agresywnych fizycznie” kontroli ze względu na dużą wytrzymałość na uszkodzenia mechaniczne (np. kule do MD grawitacyjnych); tworzywo dopuszczone do kontaktu z żywnością; gęstość: 1,41 g/cm³.

PTFE (teflon) - wykorzystywany do przygotowywania testerów do sprawdzania metal detektorów; dostępny w wielu kształtach, wyłącznie

w kolorze białym; napisy kodowane kolorami wg klucza: Fe - czerwony; nonFe – żółty; SS – niebieski lub zgodnie z wymaganiami klientów; testery przeznaczone do „agresywnych chemicznie” kontroli ze względu na wysoką odporność chemiczną i termiczną (np. testery zanurzane w gorącej, kwaśnej, tłustej żywności); tworzywo dopuszczone do kontaktu z żywnością; gęstość: 2,2 g/cm³.

Test oślepiający

Testery z zanieczyszczeniem o wielkości 20 mm lub większym służą do wykonywania tzw. „testu oślepiającego”. Test ten jest wykonywany w celu sprawdzenia poprawności działania MD i systemu odrzutu przy wykryciu dużego kawałka metalu. Najczęściej stosowane zanieczyszczenia w testerach tego typu to: żelazo (Fe) lub stal nierdzewna (SS316).

UWAGA: Test oślepiający nie może być wykonywany w przypadku MD rurowych.

Czy testery mają termin przydatności?

W przypadku, gdy testery są prawidłowo użytkowane i przechowywane, a kulka z zanieczyszczeniem jest trwale zabezpieczona, nie można mówić o tzw. „przeterminowaniu testera”. W przypadku jakichkolwiek uszkodzeń mechanicznych testera wynikających z nieprawidłowego procesu czyszczenia, działania wysokich temperatur, upadku lub zgniecenia zaleca się wymianę testera na nowy. Wyżej opisane szkodliwe czynniki mogą spowodować utratę właściwości fizycznych i chemicznych kulki testowej umieszczonej w tworzywie lub karcie, a co za tym idzie niewłaściwych wskazań poziomu detekcji w czasie kontroli urządzeń. Należy więc zwracać szczególną uwagę na wszelkiego rodzaju pęknięcia, rozwarstwienia i ubytki, a nawet mikrouszkodzenia, szczególnie

w testerach które „pracują” już kilka lat. Niektórzy producenci żywności mają wewnętrzne wytyczne dotyczące okresu stosowania testerów, które zalecają wymianę testerów na nowe np. w cyklach pięcioletnich.

Jakie informacje powinny znajdować się na testerze, a jakie na certyfikacie?

Każdy tester powinien posiadać indywidualny numer oraz informacje o rodzaju i wielkości zanieczyszczenia. Indywidualny numer zanieczyszczenia jest powiązany z dołączanym do każdego testera certyfikatem potwierdzającym rodzaj, skład chemiczny, gęstość i wielkość zastosowanej kulki (Rysunek 5).

Certyfikat dołączony do każdego testera, dotyczy jedynie kulki testowej a nie materiału z jakiego wykonany jest sam tester.

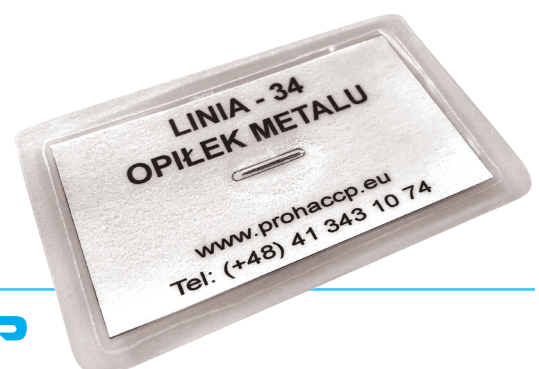
„Na próbkach testowych musi być informacja o rozmiarze i rodzaju metalu, który zawierają wewnątrz ...”

BRC Wydanie 8
4.10.3.4

W przypadku testerów o bardzo małych rozmiarach np.: testery typu TIK-TAK, lub tabletki umieszczenie wszystkich wymaganych informacji jest niemożliwe. W takim przypadku na testerze umieszcza się tylko informację o rodzaju i wielkości zanieczyszczenia. Jeżeli tego typu testery zostaną zakupione wraz z opakowaniem (metalowe pudełko z pianką) indywidualne numery mogą zostać umieszczone na wewnętrznej stronie opakowania.

Personalizacja testerów

Każdy tester, jeżeli tylko ma wystarczające wymiary, oprócz standardowo wymaganych informacji może posiadać również dane dostosowane do indywidualnych potrzeb klienta.

MATERIAL CERTIFICATE

CERT NO: 202763A

Customer: TestR

Batch: 470
Standard to: ISO 3290 International**BALLS**

Diameter: 1mm

Specific: +/-0 μm

Material: AISI 316-L Stainless Steel JIS SUS 316-L Annealed and Passivated

Grade: 100

Quantity: 50

C	Si	Mn	P	S	Cr	Ni	Cu	Mo	Ti	Al	HRc
Carbon WT	Silicum %	Manganese %	Phosphorus %	Sulphur %	Chrome %	Nickel %	Copper %	Molibdeno %	Titanium %	Aluminium %	Hardness
0.022	0.400	1.300	0.041	0.010	16.930	10.030	0.400	2.040			25.000 39.000

This is to certify that these balls comply with the above physical and chemical specification.

Heat No.
PMBL-141

Density
8.272 kg/ltr = 8.272 g/cm3

Rysunek 5

Spersonalizowane testery zawierają najczęściej nazwę firmy, nazwę wydziału lub numer linii produkcyjnej, na których są stosowane.

Nadruk czy grawer?

Wszystkie testery wykorzystywane do regularnej kontroli MD lub x-ray muszą posiadać informacje o rodzaju i wielkości zanieczyszczenia. Aby informacja była dobrze widoczna i trwale naniesiona standardowo na testerach bryłowych z tworzyw sztucznych wykonuje się grawer, a następnie wypełnia się go farbą.

Testery wykonane z akrylu barwionego w masie mają wypełnienie w kolorze białym. W tym przypadku kolor akrylu koduje nam rodzaj zanieczyszczenia.

Jeżeli testery wykonane są z teflonu (wyłącznie kolor biały) lub z poliacetalu (najczęściej stosowany kolor niebieski) nadruk jest wykonany w kolorze odpowiadającym rodzajowi zanieczyszczenia.

W przypadku specyficznych wymagań klienta możliwe jest wykonanie wyłącznie graweru.

Takie rozwiązanie najczęściej jest stosowane w przypadku wydłużonego, bezpośredniego kontaktu testera z żywnością ciekłą, gorącą, kwaśną lub bardzo tłustą. Należy tu nadmienić, że w przypadku tych rodzajów żywności powinno się stosować testery wykonane z teflonu lub poliacetalu. Są one bardziej trwałe i nie ulegają zmatowieniu.

W przypadku kart laminowanych stosowanych zarówno dla MD i x-ray nadruk informacji jest wykonany na wewnętrznej warstwie karty, nie mającej bezpośredniego kontaktu z powierzchnią zewnętrzną testera.

Jak prawidłowo przechowywać testery ?

Testery są ważnym narzędziem służącym do przeprowadzania procesów kontrolnych. Bardzo istotne jest prawidłowe ich zabezpieczenie przed uszkodzeniami fizycznymi, które mogą wpłynąć na właściwości fizyczne i chemiczne kulki testowej. Testery można przechowywać w różnego typu pojemnikach lub pudełkach. PROHACCP proponuje gotowe rozwiązanie umożliwiające bezpieczne i poprawne

przechowywanie testerów: metalowe pudełko wykonane z aluminium lub SS304, z wkładką z pianki polietylenowej. Otwory w piance są dostosowane do rodzajów i wielkości testerów. Istnieje możliwość wykonania graweru na pudełku informującego na jakim wydziale lub linii produkcyjnej dany zestaw testerów jest używany.

Jak czyścić testery?

W przypadku gdy testery są prawidłowo przechowywane (np. metalowe pudełko z pianką, zamykany pojemnik) i nie mają bezpośredniego kontaktu z żywnością, regularne czyszczenie testerów nie jest wymagane. Można je okazjonalnie przecierać wilgotnym czyściwem lub delikatnymi chusteczkami dezynfekującymi. Jeżeli testery mają kontakt z żywnością należy je regularnie czyścić aby nie doprowadzić do ewentualnego zanieczyszczenia produktu.

Testery bryłowe wykonane z tworzyw sztucznych (akryl, poliacetal, teflon) można myć pod bieżącą wodą lub krótkotrwale zamaczać w delikatnym płynie myjącym lub myjąco – dezynfekującym.

UWAGA: Nie zaleca się stosowania do mycia i/lub czyszczenia:

- preparatów dezynfekujących o dużych stężeniach (szczególnie alkoholu) ,
  - długotrwałego namaczania testerów w kąpali wodnej,
  - środków do szorowania z dodatkiem mikrokryształków lub mikro granulek
  - ściereczek lub gąbek z szorstką powierzchnią.
- Stosowanie powyższych rozwiązań może doprowadzić do rozszczelnienia testerów, uszkodzenia kulek testowych, zmatowienia powierzchni, ścierania zadruku. W takim wypadku konieczna będzie wymiana testerów na nowe. W przypadku kart laminowanych regularne mycie pod bieżącą wodą lub zamaczanie testerów w płynie myjącym spowoduje trwałe uszkodzenie testera. W przypadku tych testerów zaleca się przecieranie wilgotnym czyściwem lub delikatnymi chusteczkami dezynfekującymi.

Testery

Tester X- ray z 5 kulkami

Karta laminowana z 5 kulkami to tester stosowany wyłącznie do detektorów rentgenowskich (x-ray).

W tego typu testerach umieszcza się kilka różnych rodzajów kulek testowych (np.: SS, aluminium, szkło, ceramika, guma) lub kulki testowe jednego rodzaju, ale w różnych rozmiarach. Rodzaje i rozmiary zastosowanych kulek są zgodne z indywidualnymi wytycznymi klientów. Tester z wielokrotnymi kulkami testowymi skraca procedurę kontroli, ale wymaga obecności operatora, który dokona

analizy wzrokowej widzianego na wyświetlaczu obrazu z informacją o wykrytych zanieczyszczeniach.

Testery do walidacji

W wielu zakładach przemysłu spożywczego oprócz rutynowej procedury kontroli MD przeprowadza się również, z określoną częstotliwością, proces walidacji. Działanie to jest szczególnie uzasadnione w przypadku urządzeń wyposażonych w automatyczne systemy odrzutu. Celem walidacji, jest sprawdzenie poprawności działania MD ale również skontrolowanie czy produkty, w których zostały umieszczone testery, zostały ze 100% skutecznością odrzucone i trafiły do pojemnika przeznaczonego na odrzut.

Standardowe testery wykorzystywane do sprawdzania MD mogą być nieodpowiednie do przeprowadzenia procesu walidacji ze względu na swój kształt, rozmiar i materiał z którego zostały wykonane. PROHACCP oferuje zestawy testerów do walidacji, wykonane z teflonu, w formie niewielkich krążków lub kapsułek (TIK-TAK).

„Jeżeli stosowane są detektory metali zainstalowane w linii produkcyjnej, wówczas próbka testowa, o ile jest to możliwe, musi zostać umieszczona w przepływie produktów, a prawidłowy czas odrzucania w celu usunięcia zidentyfikowanego zanieczyszczenia musi

zostać zweryfikowany. Testowanie wykrywaczy metali w linii produkcyjnej należy przeprowadzić zarówno podczas rozruchu linii, jak i po zakończeniu okresu produkcyjnego.”

BRC Wydanie 8
4.10.3.4

„Jeżeli w urządzeniach o krytycznym znaczeniu dla bezpieczeństwa lub jakości produktów mogą pojawiać się odchylenia..., wówczas charakterystyka procesu musi być poddawana walidacji i weryfikowana z częstością uzależnioną od poziomu ryzyka i wydajności urządzeń.”

BRC Wydanie 8
6.1.5

„Walidacja - uzyskanie potwierdzenia na podstawie obiektywnych dowodów, że środek kontroli lub pomiar stosowany w sposób właściwy, jest w stanie zapewnić określony wynik..”

BRC Wydanie 8
DEFINICJE

W podstawowym zestawie dostępnych jest 15 mini testerów z trzema typami kulek testowych: Fe, Non-Fe, SS316, wraz z metalowym pudełkiem wykonanym z aluminium z wkładką z pianki. Rodzaje zanieczyszczeń kodowane są kolorami nadruku. Wielkość zanieczyszczeń zależy od indywidualnych potrzeb klienta (max wielkość kulki $\leq 3,5\text{mm}$).

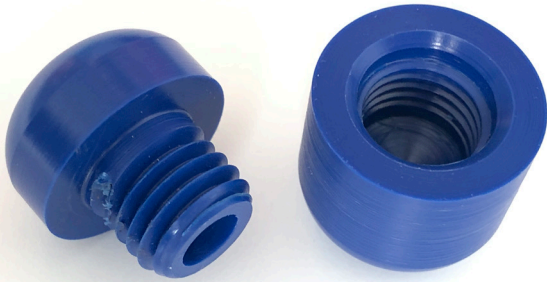

Istnieje również możliwość stworzenia dla klienta indywidualnego zestawu testerów do wali-

daży (ilość kulek, rodzaj zanieczyszczeń, wielkość testerów).

Tester skręcany

W przypadku walidacji lub konieczności sprawdzenia wykrywacza metali dla nietypowych zanieczyszczeń, pochodzących z surowca (np. żużel) lub linii produkcyjnej (śrubki, druciki, itp.), oferujemy naszym klientom rozkręcane testery z komorą do umieszczenia zanieczyszczenia.

Testery dostępne są w dwóch rozmiarach i wykonane są z poliacetalu. Max wielkości zanieczyszczeń, które mogą zostać umieszczone w komorze wynoszą odpowiednio:

- dla testera P2835 – 6x6mm,
- dla testera P2836 – 10x14mm.

Testery indywidualne

Często zdarza się, że nasi klienci proszą o przygotowanie dla nich testerów indywidualnych, dostosowanych do ich produktu, rodzaju opakowania, sposobu kontroli.

Testery takie mają nietypowe kształty lub rozmiary i nie są dostępne w stałej ofercie. PROHACCP wykonuje takie testery na indywidualne zamówienie.

W PROHACCP istnieje również możliwość wykonania nietypowych testerów dla MD lub X-ray zawierających zanieczyszczenia przesłane przez klienta. Mogą to być zanieczyszczenia charakterystyczne dla:

- linii produkcyjnej (kawałki metalu, tworzywa sztucznego, gumy, druciki);
- rodzaju produktu (kamyki, żużel, kawałki kości, drewna, tworzyw sztucznych);
- opakowania (kawałki szkła, metalu, tworzyw sztucznych).

Testery zawierające zanieczyszczenia przesłane przez klientów nie posiadają certyfikatów i nie służą do rutynowej kontroli MD lub X-ray! Najczęściej są stosowane przy przeprowadzaniu walidacji tych urządzeń lub stanowią materiał poglądowy.

